

Jebron liturgie

Viering van 17 maart 2024

Woke en woke is twee

Welkom

Vandaag wordt overal in de kerken Passiezondag gevierd, twee weken voor Pasen. We naderen de week van de passie, waarin we geconfronteerd worden met de passie of het lijden van de Messias Jezus ten gevolge van zijn onvoorwaardelijke keuze voor gerechtigheid en dus voor een andere samenleving.

Maar in het woord passie zit dus ook een verwijzing naar Pasen zelf dat teruggaat op Pesach, dat in het Hebreeuws verwijst naar 'het voorbijgaan van de engel van de ENE' aan de huizen van tot slaaf gemaakte mensen, waardoor ze overleven om de tocht naar de bevrijding aan te kunnen vangen.

Voor deze viering hebben we gekozen voor een zeer actueel maar ook controversieel thema, dat oorzaak is geworden van heel wat polarisatie.

Misschien kunnen we vele tegenstellingen te boven komen wanneer we de titel van het boek van Dominique Willaert wat proberen waar te maken: *veel, maar niet alles begint bij luisteren*.

Tot dat luisteren naar elkaar worden wij uitgenodigd door de BEWOGEN NABIJE, die zich laat aanspreken met de namen: Moeder en Vader, Zoon en Broeder en Geest van Zusterlijke Luisterbereidheid in ons midden en voor ons uit onderweg naar Pasen.

Lied: Om partijdigheid (Liedboek p. 10)

Inleiding over WOKE.

“Hoe de betekenis van woke veranderde in 2022” is de titel van een reportage op de Nederlandse televisie. Hoog tijd dus om te proberen wat klaarheid te brengen en de impact ervan op ons christelijk en sociaal engagement te bekijken. Sommige politieke partijen zien het als een gevaar. Het is dit jaar misschien wel een van de meest controversiële woorden geworden.

Eerst het begin: het woord *woke* dook op in de jaren 30 toen het door zwarte Amerikanen werd gebruikt als straattaal om elkaar alert en 'wakker' te houden voor structureel racisme. Elkaar behoeden voor blinde vlekken voor racisme werd omschreven als '*stay woke*'. Vanaf de jaren 60 kreeg het een politieke lading, toen zwarte burgerrechtenbewegingen het gingen gebruiken. Het werd als een verzamelkreet gebruikt om mensen bewust te maken van het onrecht waar ze mee leefden. Door de snelle verspreiding via sociale media wordt het voor allerlei vormen van uitsluiting, discriminatie en achterstelling en ongelijkheid gebruikt.

Felle voorstanders van de vrijheid van meningsuiting zien *woke* als een gevaar 'Ik moet toch mogen zeggen wat en wanneer ik wil over anderen, ongeacht hoe cru ik het ook zeg', maar voorstanders van *woke* vragen niet meer dan om op een respectvolle manier over minderheidsgroepen te praten. Waarom? Omdat bepaalde

mensen een beleving voelen, zich onveilig voelen en gehoord en begrepen willen worden, en dat niet alleen bij zwarten maar bij alle minderheidsgroepen. Als iemand de haatmails aanhaalt die hij of zij krijgt dan kunnen we een glimp opvangen van de negatieve invloed ervan op hun welzijn. Dat weglachen met 'ja, ze zijn nu toch wel erg snel op hun tenen getrapt' is totaal respectloos.

Teruggaan naar de oorspronkelijke betekenis: alert zijn voor misbruiken, daar kan toch niets mis mee zijn evenmin als aan het steunen van gediscrimineerden.

'Weest waakzaam' komt in de evangeliën een paar keer voor en ik moest plots denken aan Jezus in de Hof van Olijven: "Kunt gij dan geen uur met mij waken / waakt en bidt opdat ge alert blijft'. Zij stonden niet stil bij wat verderop gebeurde, moe, ontmoedigd, vol twijfel. Dat wij aan de kant blijven staan van waar discriminatie wordt verwoord en veroordeeld.

Daartoe hebben we ons daarnet onder de hoede geplaatst van de Ene die Jezus, ook in de Hof van Olijven, aansprak met "Abba, Vader'.

Gebod: Psalm 2 (Huub Oosterhuis in 50 Psalmen vrij)

<p>Hoort, despoten van alle tijden en uw trawanten: waarom raast en tiert gij hele volkeren geselend?</p> <p>Moge het wereldwijd klinken, dit lied tegen uw furies van onrecht tegen uw cynische hoon en verachting voor het mensenkind en zijn god.</p> <p>De god van het mensenkind huivert en huilt in zijn hemel.</p> <p>Dan brult Hij, schudt zijn manen en springt - onzichtbaar van licht daalt Hij in een mensenhart af: jij, mijn herder, mijn leeuw</p> <p>jij zult mijn lammeren weiden hun wonden wassen en zalven om mijn heelal te hoeden heb ik jou heden verwekt</p>	<p>.</p> <p>Het kan een timmermanszoon een tentenmaker een tollenaar zijn een koningin of een poetsvrouw</p> <p>in wie Hij zijn hartstocht ademt zijn zachte kracht van ontferming.</p> <p>Zij vrezen met grote vrezen. Maar gaan – hun weg is de ganse aarde</p> <p>tot overal waar nog opperwezens mensen kapotslaan als lemen kruiken.</p> <p>o wee trawanten, omgekochte rechters o wee despoten, wees gewaarschuwd</p> <p>wat voor een wereld wilt gij voor uw kinderen - deze?</p>
--	--

Lied: Open de Schriften (Liedboek p. 47)

Schriftlezing: Matteüs 25, 1-12

1 Dán zal het koninkrijk der hemelen te vergelijken zijn met tien maagden

die hun eigen fakkels meenemen en eropuit trekken, de bruidegom tegemoet;
2 vijf van hen zijn dwaas geweest en vijf verstandig;
3 want als die dwaas zijn de fakkels meenemen nemen ze géén olie met zich mee;
4 die verstandig zijn nemen bij zich eigen fakkels olie in de kruikjes mee;
5 als de bruidegom de tijd heeft worden ze allemaal sluimerig: ze zijn ingeslapen;
6 midden in de nacht heeft er een kreet geklonken: ziedaar de bruidegom, trekt uit, hem tegemoet!
7 Dán ontwaken al die maagden en brengen haar eigen fakkels in orde;
8 maar de dwaze zeggen tot de verstandige:
geven jullie ons van jullie olie, omdat onze fakkels uitdoven!
9 Maar die verstandig zijn antwoorden en zeggen:
nee, dan is er voor ons én jullie niet genoeg!-
gaat liever naar de verkopers en koopt in voor jezelf!
10 Maar terwijl zij weggaan om te kopen komt de bruidegom aan
en die gereed zijn gaan met hem naar binnen
voor de bruiloftsdagen; de poortdeur wordt gesloten.
11 Láter komen ook de overige maagden aan en zeggen:
heer, heer!, doe voor ons open!
12 Maar zijn antwoord is dat hij zegt:
amen is het, zeg ik jullie: ik wil van jullie niet weten!
13 Weest dus altijd waakzaam,
omdat ge de dag niet weet en niet het uur!

Overdenking (Paul De Witte)

Enige dagen geleden bekeken we op Canvas een film die ons diep ontroerde: The green book. De film is gebaseerd op waar gebeurde feiten.

De zwarte en geniale pianist Don Shirley reist in 1962 met een blanke chauffeur door een aantal 'blanke' staten in het Zuiden van de USA. Ze doen dat aan de hand van een speciale reisgids: The Green Book. Deze reisgids gaat over plekken waar Afro-Amerikanen welkom zijn. Tijdens die reis worden ze geconfronteerd met vaak onbegrijpelijk en weerzinwekkend racisme. De pianist gaat op een uiterst fijnzinnige en geweldloze manier om met het racisme dat hem overkomt. Dit in tegenstelling tot zijn blanke chauffeur die zich soms gewelddadig gedraagt in de confrontatie met racistische handelingen en woorden.

We beluisterden zopas een parabel uit het evangelie naar Matteüs. Wanneer we een parabel lezen en willen begrijpen, is het belangrijk te weten dat de meeste parabellen focussen op één bepaalde uitdaging. Als we dat uit het oog verliezen, dan dreigen we onszelf op het verkeerde been te zetten.

Dit is duidelijk het gevaar bij deze parabel. Vrij vlug gaan we moraliseren en zullen we de neiging hebben om de wijze meisjes die hun olie niet waren vergeten, te zien als egoïstische bitches die er beter aan hadden gedaan hun olie te delen met de dwaze meisjes en die dan nog beloond worden met deelname aan het bruiloftsfeest, terwijl de domme meisjes worden uitgesloten.

Bij deze moraliserende lezing gaan we voorbij aan twee belangrijke ingrediënten van deze parabel: namelijk waakzaamheid of 'woke zijn' met andere woorden en de betekenis van olie.

Om de betekenis van olie op het spoor te komen kan ik niet anders dan te rade gaan bij de joodse wijzen.

Rabbi Acha zei: Israël wordt vergeleken met een olijfboom, zoals er staat geschreven in de profeet Jeremia (11:16): 'Een verse olijfboom, schoon van liefelijke vruchten, zo heeft de ENE jou, Israël, genoemd'. En de Heilige wordt op zijn beurt vergeleken met een olielamp (Spreuken 20:27), zoals er staat geschreven (Jesaja 60,12,1): 'Verhef je, wordt licht, want jouw licht is gekomen'.

Het gaat in deze parabel dus niet zomaar over olie, maar over het doen van de Thora, zodat het bevrijdend licht van de ENE kan schijnen in de wereld.

De parabel nodigt ons als hoorders van het woord uit om waakzaam te zijn voor de wegen die we gaan. De domme meisjes uit de parabel hebben dit niet gezien en hebben zichzelf buiten spel gezet.

In de lijn van Bonhoeffer moet ik er nog aan toevoegen dat ook in deze parabel domheid niet staat voor een gebrek aan intelligentie, alsof intelligentie een voorwaarde zou kunnen zijn om te mogen delen in het bevrijdend project van déze God. Domheid is voor Bonhoeffer geen zaak van verstand, maar is gebrek aan de morele kwaliteit om volgens de Thora te handelen.

Wij kunnen dus op een domme én op een wijze manier woke zijn.

In de Knack van vorige week las ik een interview met een zekere Sibò Kanobana, die in zijn geschriften de term 'de witte orde' introduceert. Wat betekent die titel van zijn boek?

Ik citeer uit het interview.

De witte orde is de maatschappelijke orde die vandaag bepaalt welke levens het waard zijn om geleefd te worden en welke levens we als grondstof mogen gebruiken. Ik heb het op het einde van mijn boek over het klimaat. Dat lijkt voor u misschien ver van racisme af te staan, maar we kijken vandaag naar natuurbronnen op dezelfde manier als we nog altijd naar sommige mensen kijken. We mogen ze exploiteren. Het is niet toevallig dat in de geschiedenis zwarte mensen, en trouwens ook vrouwen, werden beschreven alsof zij dichter bij de natuur stonden dan de blanke man. Zeker zwarte mensen werden lange tijd beschouwd als halfdieren. Ze konden daarom misbruikt worden, hun lot kon niemand iets schelen. De witte orde is het waardesysteem dat ervoor zorgt dat wij op onze twee oren slapen terwijl er in Gaza een genocide plaatsvindt. Die levens zijn ons minder waard.

En hij vervolgt met grote stelligheid: Antiracisme kan ook alleen maar antikapitalistisch zijn. Het is een deel van de klassenstrijd. Het haakt in ieder geval op elkaar in. Omdat een disproportioneel aantal mensen van kleur deel uitmaken van de arme klasse en daardoor profiteren van de sociale welvaartsstaat, worden blanke kiezers ervan overtuigd dat die welvaartsstaat moet worden gesloopt. Soms zelfs als ze er zelf van profiteren, geloven ze dat gekleurde mensen voorrang krijgen of steun ontvangen die niet naar hen kan gaan. Die mensen worden wijsgemaakt dat het de schuld is van migranten dat ze het zo moeilijk hebben. De witte orde verhindert hen om te zien dat ze aan dezelfde kant staan.

Zo zijn we opnieuw bij waakzaam zijn. Dat wil zeggen: leren zien wat er echt te zien is. En onze blik niet laten vertroebelen door allerlei ideologieën die ons via de media worden aangepraat. Is het dat niet wat we uitzingen in het volgende lied: wie leidt de slaven naar de vrijheid toe?

Lied: Wie leidt de slaven (Liedboek p. 54)

Tafelgebed (T 6) en Delen van brood en wijn

Onze Vader (Liedboek p. 82 – onderaan)

Vrije voorbeden (met als acclamatie "Omdat Gij het zijt" (Refrein van Tafelgebed 34)

Een gebed (Sitze De Vries)

'Voor zegening van onze tong'.

Voor onze eigen samenleving bidden wij,

waar wij elkaar met vernietigende woorden, met spot en roddel vloeken en daardoor elkaar uw zegen onthouden.

Waar verbaal geweld methodisch is en wij elkaar niet groeten met uw doorluchte Naam.

Houd onder ons het lied levend dat zulke woorden verijdt,

het gebed dat ons ruimhartig maakt.

Neem ons alle wraakzucht uit hart en handen, alle gekwetstheid, alle weerzin.

Zuiver onze taal en maak onze woorden tot instrument van de trouw,

die ons in U wordt toe-gezegd en die ons toe-komt.

Lied: Deze wereld omgekeerd (Liedboek p 74)

Slotgebed (Sitze De Vries)

Gij, die mensen bijeenbrengt,

volk bij volk, jood en heiden,

verwijder uit ons midden wat ons scheidt:

de eigen toegesloten zekerheden,

het hooghartig gelijk,

de gemaskerde angst,

de neerbuigende gedachten.

Verrijk ons met elkaar zodat wij samen leven

en toets ons aan Hem, de rechtvaardige Zoon.

Laten we vanuit dit gebed elkaar een teken van vrede geven

Lied: Wie moet zwijgen zal gaan spreken (Liedboek p. 54)